

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА

УДК 340.1

DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2023.28.01>

ПРАВОВІ АСПЕКТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ЩОДО АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Балан Богдана Миколаївна,
orcid.org/0000-0002-9493-3279
аспірантка
(Київський університет інтелектуальної
власності та права
Національного університету
«Одеська юридична академія»,
м. Київ, Україна)

У статті з'ясована правові аспекти національної мовної політики України щодо англійської мови. Доведено, що знання більшістю громадян України англійської мови є питанням свідомого вибору Західних цінностей та національної безпеки України. Так як, входження України до ЄС та НАТО не можливо здійснити без належних знань з англійської мови політичними лідерами, публічними службовцями, військовослужбовцями, працівниками публічних і приватних служб сервісу, а також значною частиною громадян України. Підкреслюється що, в Україні юридично утверджена політика виділення єдиної офіційної державної мови – української. Що є абсолютно правильним рішенням. При цьому на рівні норм Конституції України визначено що держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування. В умовах сьогодення на світовій арені є незаперечним, що англійська мова є головним засобом міжнародного спілкування. Вона як засіб донесення інформації стала джерелом Західних цінностей, здійснення та оприлюднення наукових досліджень, є робочою мовою міжнародного права, бізнесу, зовнішньополітичних та зовнішньоекономічних зв'язків, туризму, спорту та інше. Підкреслюється що у глобальному рейтингу Україна залишається серед країн з низьким рівнем володіння англійською. Що є неприпустимим. Адже, це стає бар'єром для спілкування більшості українців з своїми європейськими партнерами, знайомими та друзями. Як наслідок невеликої кількості громадян України які володіють на належному рівні англійською мовою є гальмування упровадження в Україні Західних цінностей та стандартів публічного адміністрування, торгівлі сервісу та в цілому достойного життя громадян України. Зроблено висновок, що проблема функціонування англійської мови як міжнародної та публічної в Україні потребує удосконалення та розвитку, в першу чергу шляхом прийняття закону «Про забезпечення функціонування англійської мови, як міжнародної».

Ключові слова: англійська мова, Європейський союз, західні цінності, міжнародне спілкування, мовна політика, національна безпека, публічне адміністрування, українська мова.

**LEGAL ASPECTS OF THE NATIONAL LANGUAGE POLICY OF UKRAINE
REGARDING THE ENGLISH LANGUAGE**

Balan Bohdana Mykolaivna,
orcid.org/0000-0002-9493-3279
PhD student
(Kyiv University of Intellectual Property
and Law,
National University "Odesa Law
Academy", Kyiv, Ukraine)

The article clarifies the legal aspects of the national language policy of Ukraine regarding the English language. It has been proven that the knowledge of the English language by the majority of Ukrainian citizens is a matter of conscious choice of Western values and national security of Ukraine. Since Ukraine's accession to the EU and NATO cannot be achieved without proper knowledge of the English language by political leaders, public officials, military personnel, employees of public and private services, as well as a significant part of Ukrainian citizens. It is emphasized that Ukraine has a legally approved policy of allocation of a single official state language – Ukrainian. Which is absolutely the right decision. At the same time, at the level of the norms of the Constitution of Ukraine, it is determined that the state promotes the study of languages of international communication. In today's world arena, it is undeniable that the English language is the main means of international communication. As a means of conveying information, it has become a source of Western values, the implementation and publication of scientific research, it is the working language of international law, business, foreign political and foreign economic relations, tourism, sports, etc. It is emphasized that in the global ranking, Ukraine remains among the countries with a low level of English proficiency. What is unacceptable. After all, it becomes a barrier for the majority of Ukrainians to communicate with their European partners, acquaintances and friends. As a consequence of the small number of Ukrainian citizens who speak the English language at an appropriate level, there is an inhibition of the introduction of Western values and standards of public administration, service trade and generally decent life of Ukrainian citizens in Ukraine. It was concluded that the problem of the functioning of the English language as an international and public language in Ukraine needs improvement and development, primarily through the adoption of the law "On Ensuring the Functioning of the English Language as an International Language"

Key words: English language, European Union, international communication, language policy, national security, public administration, Ukrainian language, Western values.

Актуальність дослідження. Мовна політика посідає чільне місце в системі державних пріоритетів, оскільки її стратегічним завданням є забезпечення неухильного додержання конституційних гарантій щодо всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на всій території України, вільного розвитку, використання і захисту мов національних меншин та задоволення мовних потреб громадян України [1]. Для того щоб цього досягти вкрай необхідною лінгвістична платформа для спілкування українців з народами країн учасниць ЄС, компаративістичних запозичень кращих надбань західної спільноти. Світова глобалізована спільнота узгодила, що мовою міжнародного спілкування є англійська.

Отже, знання більшістю громадян України англійської мови є питанням національної вибору, національної безпеки. Адже, входження України до ЄС та НАТО

не можливо здійснити без належних знань з англійської мови публічних службовців, працівників служб сервісу, а також більшості інших громадян України. У цій царині важливого значення набуває питання виваженого наукового з'ясування правових аспектів національної мовної політики України щодо англійської мови.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Прямо до проблеми публічного адміністрування публічного використання англійської звертали в свою увагу вчені у галузі адміністративного права В. Галуцько та О. Колішова, які здійснили здійснено наукове дослідження англійської адміністративно-правової термінології в адміністративному праві України. [2]. Крім того, як сукупність засад аналізованого дослідження питання публічного адміністрування розкривали у своїх працях О. Данілов, П. Діхтієвський, О. Єщук, Т. Коломоєць, О. Кузьменко, П. Лютіков, О. Мажник, Р. Мельник, С. Монсьонз, П. Порошенко, С. Стеценко, О. Ястремська та ін. Проте вони питання аналізованої нами проблематики безпосередньо не аналізували, а звертались свої зусилля на найбільш загальних, спеціальних чи суміжних викликах.

Формулювання цілей статті. *Мета статті* полягає в тому щоб на основі аналізу теорії права, лінгвістичних знань та діючого законодавства з'ясувати правові аспекти національної мовної політики України щодо англійської мови.

Виклад основних положень. Мовна політика є частиною національної політики, органічною складовою певного політичного курсу держави. Концепція державної мовної політики – це система засадничих нормативних постанов, які ґрунтуються на компетентному оцінюванні мовної ситуації в Україні, і якими мають керуватися органи державної влади та органи місцевого самоврядування у своїй практичній діяльності, регулюючи суспільні відносини в мовній царині [3].

В науковій літературі висвітлюються певні підходи до типології видів мовної політики, а саме: політика асиміляції (політика, що виділяє одну мову на шкоду іншим); політика невторчання; політика виділення офіційної мови (політика, що віддає перевагу мові, визначеній як офіційна); секторна політика; політика диференційованого юридичного статусу (розширення прав офіційної мови й обмеження прав інших мов); політика двомовності або тримовності (статус рівноправності мов); політика стратегічної багатомовності (прагматична політика, спрямована на забезпечення ефективного спілкування між людьми, що говорять різними мовами); політика інтернаціоналізації мови, що застосовується до мов великих співтовариств; мовна політика змішаного типу (одночасне застосування різних типів вторчання) [4].

Функціонування мов у більшості країн визначається мовною політикою – свідомим і цілеспрямованим керівництвом суспільною мовною діяльністю, а також впливом держави на повсякденне мовлення з метою його удосконалення як найважливішого засобу спілкування й показника загальної культури людини. З погляду мовної політики актуальними є такі чинники: законодавче регулювання мовних процесів; нормативність і стилістична диференціація літературної мови; взірцевість мови друкованих та електронних ЗМІ, державних документів, парламентських виступів, виступів провідних політичних діячів; підвищення мовної культури в середній і вищій школі; систематична й планомірна пропаганда лінгвістичних знань у пресі, по радіо, на телебаченні; урахування проблем багатомовності, мовних прав представників етнічних меншин; створення громадських та державних організацій, покликаних контролювати й корегувати стан мовної політики [4].

В Україні юридично утверджена політика виділення офіційної мови, що віддає перевагу українській мові, як офіційній державній. Згідно з ст. 10 Конституції України державною мовою в Україні є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій

території України. В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України. Держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування [5]. Ткий підхід повністю відповідає державотворчій ролі української нації, що зазначено в Преамбулі Конституції України, нації, яка історично проживає на території України, становить абсолютну більшість її населення і дала офіційну назву державі". Намагання надати статус державної якійсь іншій мові – це політика руйнації держави України, розпалювання міжетнічної ворожнечі, порушення конституційного ладу [6].

У Рішенні Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 р. № 10-рп у справі про застосування української мови визначено, що повноцінне функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території держави є гарантією збереження ідентичності української нації, єдності України. У Концепції державної мовної політики українська мова як засіб спілкування та інтелектуального виявлення особистості відображає самобутність багатомільйонного українського народу і є основою його духовності та історичної пам'яті [7].

Пріоритетом державної мовної політики має бути утвердження і розвиток української мови – визначального чинника і головної ознаки ідентичності української нації, яка історично проживає на території України, становить абсолютну більшість її населення, дала офіційну назву державі та є базовим системоутворюючим складником української державності й Українського народу – громадян України всіх національностей. Держава повинна забезпечити безумовне виконання конституційної норми щодо всебічного розвитку і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України. Громадяни України, незалежно від етнічного походження, переконань та займаної посади, повинні володіти українською мовою як мовою свого громадянства. Володіння державною мовою або її розуміння в обсязі, достатньому для спілкування, є неодмінною умовою набуття громадянства України.

Володіння українською мовою посадовими і службовими особами органів державної влади та органів місцевого самоврядування є однією з обов'язкових умов для зайняття відповідних посад. Принципове значення для майбутнього української мови має національна мовна свідомість і національна гідність. У цьому чільна роль належить, насамперед, вищому керівництву держави, яке своїм особистим прикладом і зусиллями має утверджувати престиж української мови [1].

Правове регулювання національної мовної політики України визначається Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». В якому зокрема визначено, що за особливих умов, що склалися в Україні, збалансована політика у мовній сфері вимагає належних гарантій для збереження державної мови як інструмента єднання суспільства, та Рекомендацію Європейської комісії за демократію через право українському законодавчому органу віднайти істотно прийнятніші способи підтвердження верховенства української мови як єдиної державної мови та вжити додаткових заходів для зміцнення її ролі в українському суспільстві. Утверджено статус української мови як єдиної державної мови в Україні: єдиною державною (офіційною) мовою в Україні є українська мова; статус української мови як єдиної державної мови зумовлений державотворчим самовизначенням української нації; державний статус української мови є невіддільним елементом конституційного ладу України як унітарної держави [8].

На наш погляд, найбільш слушно політичну позицію щодо англійської мови в Україні висвітлив О. Данілов. Він вважає, о українці мають широко користуватися англійською мовою, крім державної української. Іншими словами, він виступив за двомовність при збереженні первинності української мови. Таке його бачення базується,

зокрема на подоланні наслідків «тотальної русифікації» як спадщину радянських часів. На думку політика на превеликий жаль, частина громадян не визначила українську мову як первинну фундаментальну мову незалежності. Він вважає, що українське суспільство ще не збагнуло, що англійська мова має бути обов'язковою як друга мова в країні. Знання молоддю англійської мови є запорукою незалежності України. Англійська мова має використовуватися з дитячого садочка, в школі, і її не треба «навчати» – її треба знати. Англійською мовою громадяни України мають користуватися. Англійська мова є фундаментальним, ключовим питанням забезпечення незалежності України. В цілому О. Данілов робить висновок, що англійська мова має бути другою мовою в Україні. Громадяни України, якщо хочуть бути в цивілізованому світі, мають знати та використовувати англійську мову. Це є обов'язкова річ [9].

В свою чергу, П. Порошенко, як політик та вчений правник підкреслює, що знання англійської мови у майбутньому буде обов'язковим критерієм при прийомі на державну службу. На його погляд, Україна у глобальному рейтингу залишається серед країн з найнижчим рівнем володіння англійською. І це бар'єр для українців для переорієнтації на західні цінності і стандарти. Це обмежує українській нації доступ до наукових досліджень, які на 80% публікуються in English. 55% веб-сторінок також написані англійською [10].

Висновки. Отже, в Україні юридично утверджена політика виділення офіційної державної мови – українській. При цьому на конституційному рівні визначено, що держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування. Незаперечним є те, що англійська мова є головним засобом міжнародного спілкування, західних цінностей, науки, міжнародного права, бізнесу, політики, туризму, спорту та ін. Тим самим, на в Україні це потребує легалізації та розвитку, шляхом прийняття закону «Про забезпечення функціонування англійської мови, як міжнародної»

Список використаних джерел:

1. Концепція державної мовної політики. Схвалено Указом Президента України від 15 лютого 2010 р. № 161. *Ліга Закон*. 2010. URL: https://ips.ligazakon.net/document/U161_10?an=14
2. Галуцько В., Колюшева О. Англійська правова термінологія: адміністративно-правовий аспект: монографія. Київ: Олді-Плюс, 182 с.
3. Мовне законодавство та мовна політика в Україні. 2022. https://pidru4niki.com/1228112840608/dokumentoznavstvo/movne_zakonodavstvo_movna_politika_ukrayini
4. Доценко О. Мовна політика України: Погляд зсередини. Таврійський національний університет ім. В.І. Вернадського, 2010. № 2. Ч. 2. 19–23. https://www.researchgate.net/publication/345942795_MOVNA_POLITIKA_UKRAINI_POGLAD_ZSEREDINI
5. Конституція України.
6. Мовне законодавство та мовна політика в Україні. 2022. https://pidru4niki.com/1228112840608/dokumentoznavstvo/movne_zakonodavstvo_movna_politika_ukrayini
7. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями 51 народного депутата України про офіційне тлумачення положень статті 10 Конституції України щодо застосування державної мови органами державної влади, органами місцевого самоврядування та використання її у навчальному процесі в навчальних закладах України (справа про застосування української мови) від 14 грудня 1999 р. № 10-рп. Верховна рада України. 2020. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-99#Text>
8. Про забезпечення функціонування української мови як державної. Закон України від 25 квітня 2019 р. № 2704-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>

9. Секретар РНБО виступив за двомовність України: англійська мова убезпечить українців від атак Росії. *Радіо Свободи*. 2021. <https://www.radiosvoboda.org/a/news-danilov-druha-mova/31142256.html>

10. Порошенко П. Знання англійської мови стане обов'язковим при прийомі на держслужбу. *Волинські новини*. 2015. <https://www.volynnews.com/news/society/znannia-anhliyskoyi-movy-stane-oboviazkovym-pry-pryyomi-na-derzhsluzhbu/>